

Τοπική παραγωγή εικόνων της εποχής των Σταυροφοριών

Z. Skalova¹, Father Bigoul el Suriani² and P. Hallebeek³

¹ Foundation for the Conservation of Icons in the Middle East, Cairo/Amsterdam.

² Custodian of the icon collection in the Monastery of the Syrians, Wadi al-Natrun, Egypt.

³ Netherlands Institute for Cultural Heritage, Amsterdam.

Αυτό το πρόγραμμα επανασυντήρησης χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα του Πρίγκηπα Claus, Ολλανδία.

Στην Αίγυπτο έχουν επιζήσει εικόνες του 13^{ου} αιώνα σε ελληνικές και κοπτικές συλλογές, ζωγραφισμένες σε βυζαντινό ή βυζαντινίζον στυλ πάνω σε υποστηρίγματα από ξύλο σφενταμιού (το οποίο θεωρείται ιερό από την εποχή των Φαραώ). Αυτοί οι τοπικά κατασκευασμένοι ξύλινοι φορείς έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: η πίσω τους πλευρά είναι γυψωμένη και διακοσμημένη με εναλασσόμενες δέσμες από πινελιές ημιδιαφανών χρωστικών, προφανώς indigo και madder (*indigofera argentea* -το οποίο φύεται στη Νούβια και την Αιθιοπία και οι αιγύπτιοι τεχνίτες θα το γνώριζαν χάρη στην υφαντουργική βιομηχανία- και η ρίζα του *Rubia tinctorum*).

Η φρικτή κατάσταση του ξύλινου φορέα μιας από αυτές τις εικόνες -μιας μεγάλης, φαγωμένης από έντομα Δέησης που απεικονίζει τον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο- μας επέτρεψε να δούμε κυριολεκτικά μέσα από το ιερό αντικείμενο και να διερευνήσουμε λεπτομερώς κάποιες εργαστηριακές τεχνικές, χαρακτηριστικές της κοιλάδας του Νείλου που αλλιώς θα παρέμεναν άγνωστες. Το λεπτό μπροστινό αστάρωμα και το παχύτερο στρώμα γύψου στην πίσω πλευρά κάλυπταν το ξύλο, του οποίου οι ατέλειες γεμίζονταν με κομματάκια άψητου γύψου και οι ενώσεις του λειαινόταν περαιτέρω με κάτι που φαίνεται να ήταν φύλλα φοίνικα, υλικό που χρησιμοποιούσαν ευρέως σε τοπικές βιομηχανίες για την κατασκευή καλαθιών και στρωμάτων. Το στρώμα της τέμπερας και το χρύσωμα πάνω από την κίτρινη όχρα μαρτυρούσαν έναν επιδέξιο μάστορα ελληνικής εκπαίδευσης.

Τί μπορούμε να μάθουμε από τις τεχνικές και τα υλικά που χρησιμοποιούσαν οι ντόπιοι ξυλουργοί και οι πλανόδιοι καλλιτέχνες; Πώς μπορούν αυτές οι κοπτικές λεπτομέρειες να συγκριθούν με την σύγχρονη παραγωγή εικόνων στο Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης του Σινά, οι οποίες ζωγραφίζονται πάνω σε λεπτούς φορείς με παρόμοιο φινίρισμα στην πίσω πλευρά; Έχουν οι δύο ανόμοιες μέθοδοι παραγωγής εικόνων, που προφανώς συνυπήρχαν, κοινές ρίζες;

Τέλος, ποιός είναι ο καλύτερος τρόπος να συντηρηθεί και να ρετουσαριστει in situ μια ιερή εικόνα, μερικώς φαγωμένη από έντομα της ερήμου;